

Дело C-518/22**Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда****Дата на постъпване в Съда:**

3 август 2022 г.

Запитваща юрисдикция:

Bundesarbeitsgericht (Германия)

Дата на акта за преюдициално запитване:

24 февруари 2022 г.

**Ищец в първоинстанционното и жалбоподател в ревизионното
производство:**

J.M.P.

Ответник в първоинстанционното и в ревизионното производство:

AP Assistenzprofis GmbH

Предмет на главното производство

Иск за плащане на обезщетение поради дискриминация, основана на възраст

Предмет и правно основание на преюдициалното запитване

Тълкуване на член 4, параграф 1, член 6, параграф 1, член 7 и член 2, параграф 5 от Директива 2000/78/ЕО с оглед на член 19 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания и на изискванията на Хартата на основните права на Европейския съюз; член 267ДФЕС

Преюдициален въпрос

Могат ли член 4, параграф 1, член 6, параграф 1, член 7 и/или член 2, параграф 5 от Директива 2000/78/ЕО — с оглед на изискванията на Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“) и на член 19 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания

(наричана по-нататък „Конвенцията на ООН“) — да се тълкуват в смисъл, че при обстоятелства като тези по главното производство може да се обоснове пряка дискриминация, основана на възраст?

Цитирани разпоредби на международното право

Конвенцията на Организацията на обединените нации за правата на хората с увреждания (наричана по-нататък „Конвенцията на ООН“): букви в), з), н) от преамбюла и членове 1, 3, 5, 12 и 19

Обща бележка № 5 (2017 г.) на Комитета на ООН за правата на хората с увреждания относно самостоятелния живот в общността и за приобщеността към нея: раздел II, точка 16, буква а) и раздел IV, точка 80

Цитирани разпоредби на правото на Съюза:

Харта на основните права на Европейския съюз: членове 1, 7, 21 и 26

Директива 2000/78/ЕО на Съвета от 27 ноември 2000 година за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите (ОВ L 303, 2000 г., стр. 16; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 6, стр. 7): членове 1, 2, 4, 5, 6 и 7

Цитирани национални разпоредби

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (Основен закон на Федерална република Германия): членове 1 и 2

Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (Общ закон за равното третиране, наричан по-нататък „AGG“): членове 1, 3, 5, 7, 8, 10 и 15

Sozialgesetzbuch Erstes Buch (Кодекс за социално осигуряване, първа книга, наричан по-нататък „SGB I“) — Обща част: член 33

Sozialgesetzbuch Neuntes Buch (Кодекс за социално осигуряване, девета книга, наричан по-нататък „SGB IX“) — Рехабилитация и участие на лицата с увреждания: членове 8 и 78

AGG забранява дискриминацията на работници и служители, основана по-специално на възраст. По изключение разлика в третирането се допуска, когато поради характера на упражняваната дейност или в контекста, в който тя се упражнява, конкретна възраст представлява основно и определящо професията изискване (член 8) или когато разликата в третирането е обективно и обосновано оправдана от законосъобразна цел (член 10). При нарушение на забраната за дискриминация работодателят е длъжен да

поправи причинените вреди, респ. при неимуществени вреди — да заплати подходящо парично обезщетение (член 15).

Съгласно член 8 от SGB IX във връзка с член 33 от SGB I когато се предоставят услуги за хора с увреждания се изпълняват обосноваваните желания на ползвателите на услугите, доколкото са пропорционални. В това отношение се взимат предвид също личната житейска ситуация, възрастта, пола, семейството, както и религиозните и идеологическите нужди на ползвателите на услугите.

Член 78 („Асистентска подкрепа“), параграф 1 от SGB IX гласи: „За самостоятелното и независимо справяне с ежедневието, включително организиране на деня, се предоставя асистентска подкрепа. Тя обхваща по-специално услуги по общото изпълнение на ежедневни дейности, като поддържане на домакинството, организиране на социални контакти, планиране на личния живот, участие в обществения и културния живот, занимания в свободното време, включително спортни дейности, както и осигуряване на ефективността на медицинските услуги и услугите, предписани от лекар. Те включват взаимодействие със заобикалящата среда в тези области.“

Кратко представяне на фактите и производството

- 1 Ответникът предлага на лица с увреждания по-специално асистентска подкрепа в различни области на живота (т.нар. лична помощ). Услугите се предоставят съгласно член 78, параграф 1 от SGB IX.
- 2 През юли 2018 г. ответникът публикува предложение за работа, според което 28-годишната студентка А. търси жени асистенти във всички области на ежедневието, които „за предпочитане да са на възраст между 18 и 30 години“.
- 3 Родената през март 1968 г. ищца кандидатства по тази обява за работа и получава отказ от ответника. След като предявява по извънсъдебен ред исканията си и получава отказ, ищцата предявява срещу ответника иск за плащане на обезщетение съгласно член 15 от AGG.

Основни доводи на страните в главното производство

- 4 Ищцата счита, че в нарушение на изискванията на AGG в процедурата за кандидатстване ответникът упражнява дискриминация спрямо нея въз основа на възрастта ѝ и поради това следва да ѝ плати обезщетение съгласно член 15 от AGG. Обявата за работа на ответника, изрично насочена към асистентки на възраст „между 18 и 30 години“, обосновавала предположението, че тя, ищцата, не била взета предвид в процедурата за кандидатстване поради — по-високата си — възраст и следователно била

дискриминирана. Ответникът дори не оспорва това предположение. Разликата в третирането, основана на възраст, в асистентската подкрепа не била оправдана от каквато и да е гледна точка. Разлика в третирането не се допускала нито съгласно разпоредбата относно специалните професионални изисквания (член 8 от AGG), нито съгласно разпоредбата относно допустимата разлика в третирането, основана на възраст (член 10 от AGG). За отношенията на доверие в асистентската подкрепа не била от значение конкретна възраст; напротив, в случай като настоящия личната помощ, предоставяна от човек на средна възраст, можела да има значителни предимства за човека с увреждания поради по-богатия житейски опит. Ако решението за подбор било взето без дискриминация, тя, ищцата, трябвало да получи мястото. Тя имала опит и била най-подходяща за обявената позиция.

- 5 Според ответника евентуална разлика в третирането, основана на възраст, била обоснована от член 8 от AGG, респ. член 10 от AGG. Асистентската дейност засягала много лична, всеобхватна ежедневна помощ с по принцип постоянна и пълна зависимост на ползвателя на помощ от асистента и прекарване на дълго време заедно. В разглеждания случай конкретната възраст била много лично изискване за задоволяване на изключително личните нужди на ползвателката на помощта, А., за да можела същата адекватно да участва в социалния живот като студентка в университет.
- 6 Както предвижда член 8 от SGB IX, при достъпа на хора с увреждания до лична помощ трябва да се вземат предвид оправданите желания и субективни нужди на съответния ползвател на помощта, тъй като личната помощ постоянно засяга личната и интимната му сфера. С оглед на това оправданото желание на ползвателя на помощта за конкретна възраст на личния асистент следвало да се счита за основно и определящо професията изискване по смисъла на член 8 от AGG. Това бил единственият начин да се постигне посочената в член 78 от SGB IX цел на асистентската подкрепа, която била израз на защитеното от GG право на лична свобода и неприкосновеност. Изискването било и пропорционално. В случая разлика в третирането, основана на възрастта, била допустима и съгласно член 10 от AGG, доколкото била обективно и обосновано оправдана от законосъобразна цел и средствата за постигане на тази цел на личната помощ били подходящи и необходими.

Кратко представяне на мотивите за преюдициалното запитване

- 7 С отказа на ответника ищцата е пряко дискриминирана въз основа на възрастта си. Обявата за работа на ответника, който търси лице на приблизителна възраст между 18 и 30 години, обосновава предположението, че възрастта на ищцата е допринесла за отхвърлянето. Ответникът не оспорва това предположение.

- 8 Спорно е как следва да се осигури равновесие между правата на ищцата и тези на човек с увреждане. Съгласно разпоредбите на Директива 2000/78/ЕО и член 21 от Хартата ищцата, която търси работа, може да иска ефективна защита срещу дискриминация, основана на възрастта ѝ. На основание член 21 от Хартата хората с увреждания, които — както 28-годишната студентка А. — търсят лична помощ, могат да искат ефективна защита срещу дискриминация, основана на увреждането им. В тяхна полза се прилага и член 26 от Хартата.
- 9 В Германия решението относно услугите за хора с увреждания и изпълнението на тези услуги следва да изпълняват оправданите желания на ползвателите на помощ, доколкото са пропорционални. В това отношение следва да се вземат предвид по-специално личната житейска ситуация, възрастта и пола на ползвателите на помощ. В този контекст ползвателят на помощ може да избере доставчика, както и след консултации с него да вземе решение относно личността на асистента или асистентката, естеството, графика, мястото и хода на асистентската подкрепа.
- 10 Правото на желания и избор на ползвателите на помощ цели да се вземе предвид правото на хората с увреждания да организират живота си по възможно най-самостоятелен и независим начин и да се увеличи ангажираността на заинтересованите лица и мотивацията им за участие.
- 11 Запитващата юрисдикция счита, че поради обстоятелството, че личната помощ засяга всички аспекти на живота и неминуемо навлиза дълбоко в личната и интимна сфера на ползвателя на помощ — в зависимост от обстоятелства по конкретния случай до помощта при личната хигиена и тоалет, включително придружаване при ползване на тоалетната и помощ при обличане и събличане, при което асистентките и асистентите обикновено имат представа за всички аспекти на живота на заинтересованото лице, отчасти и за такива, до които иначе нито близките приятели, нито роднините имат достъп — за да се гарантира зачитане на човешкото достойнство, желанията на съответното лице с увреждане за собствения му начин на живот в личната помощ следва да се зачитат и да се постави акцент върху тях. Следователно хората с увреждания се нуждаят от голяма свобода при избора на придружаващите ги лица. Както и хората без увреждания, те трябва да имат право на избор с кого да споделят живота си. Поради това запитващата юрисдикция счита, че при личната помощ желанията на съответното лице с увреждане за определена възраст и определен пол на асистента следва да се зачитат, доколкото в случая са пропорционални.
- 12 Ето защо се поставя въпросът дали е в съответствие с изискванията на Директива 2000/78/ЕО хората с увреждания да определят като критерий за подбор в процедурата за назначаване предпочитание по отношение на личната помощ, свързано с възрастта, въпреки че член 2, параграф 2, буква а) от Директива 2000/78/ЕО забранява пряката дискриминация, основана на възраст. В това отношение при тълкуването на директивата

следва да се вземе предвид Конвенцията на ООН (решение на Съда от 11 септември 2019 г., DW, C-397/18, EU:C:2019:703, т. 39 и сл.), по-специално член 19 от Конвенцията на ООН, съгласно който договарящите се държави осигуряват възможност за хората с увреждания да избират равноправно с всички останали местожителството си, къде и с кого да живеят.

- 13 Възможно е разликата в третирането да е допустима съгласно **член 4, параграф 1 от Директива 2000/78/ЕО**. Тази разпоредба предвижда, че държавите членки могат да регламентират, че разлика в третирането, основаваща се на характеристика, свързана с някой от признаците, посочени в член 1, включително възраст, не представлява дискриминация, когато поради характера на засегнатите професионални дейности или в контекста, в който те се упражняват, такава характеристика представлява основно и определящо професията изискване, като гарантират, че целта е законосъобразна и изискването пропорционално.
- 14 В това отношение все още не е изяснено дали желанието, изразено от лице с увреждане в контекста на правото му на самоопределяне, лицето, което предоставя личната помощ, да е на определена възраст, представлява характеристика по смисъла на тази разпоредба (относно това понятие запитващата юрисдикция се позовава по-специално на решението на Съда от 15 юли 2021 г., Tartu Vangla, C-795/19, EU:C:2021:606, т. 32) и дали предпочитанието за възраст може да представлява основно и определящо професията изискване. Това би могло да е спорно с оглед на практиката на Съда (решения от 14 март 2017 г., Bougnaoui и ADDH, C-188/15, EU:C:2017:204, т. 39 и сл., и от 17 април 2018 г., Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, т. 63), съгласно която изискването трябва да е обективно продиктувано от характера на разглежданата професионална дейност или от контекста, в който тя се упражнява, респ. законосъобразността на разликата в третирането е обусловена от подлежащото на обективна проверка наличие на пряка връзка между поставеното от работодателя професионално изискване и съответната дейност. Всъщност съответното конкретно желание не може да бъде обобщено и като такова не е обективно продиктувано от характера на професионалната дейност по лична помощ или от контекста, в който тя се упражнява. Съответното желание се основава на субективни приоритети за собствения, независим начин на живот на съответния човек. Все пак запитващата юрисдикция счита, че доколкото желанията са обосновани и пропорционални, е наложително правото на самоопределяне да се зачита и подборът на персонал за лична помощ да е в съответствие с него.
- 15 Освен това запитващата юрисдикция поставя въпроса дали при обстоятелства като тези в главното производство е приложим **член 6, параграф 1 от Директива 2000/78/ЕО**, съгласно който държавите членки могат да регламентират, че разлики в третирането на основание възраст не представлява дискриминация, ако в контекста на национално право, те са

обективно и обосновано оправдани от законосъобразна цел и, ако средствата за постигане на тази цел са подходящи и необходими. „Законосъобразна цел“ биха могли да са отчитането на правото на хората с увреждания да организират условията си на живот по възможно най-самостоятелен и независим начин и увеличаването на ангажираността на заинтересованите лица и мотивацията им за участие. Освен това се поставя въпросът относно изискванията, които евентуално следва да се вземат предвид с оглед на проверката дали средствата са подходящи и необходими.

- 16 Запитващата юрисдикция посочва, че съгласно практиката на Съда държавите членки разполагат с широка свобода на преценка при избора на конкретна цел и при определянето на мерките, които могат да я осъществят, като тази свобода на преценка обаче не трябва да води до обезсмисляне на прилагането на принципа на недопускане на дискриминация, основана на възраст (вж. по-специално решения от 3 юни 2021 г., *Ministero della Giustizia (Нотариуси)*, C-914/19, EU:C:2021:430, т. 30, и от 12 октомври 2010 г., *Ingeniørforeningen i Danmark*, C-499/08, EU:C:2010:600, т. 33).
- 17 След това запитващата юрисдикция посочва, че съгласно **член 7 от Директива 2000/78/ЕО** с оглед гарантиране на пълно равенство на практика, принципът за равно третиране няма да попречи на всяка държава членка да прилага или приема специфични мерки за предотвратяване или компенсиране на неравностойното положение, свързани с някое от основанията, посочени в член 1. Националната разпоредба за транспониране на член 7 от Директива 2000/78/ЕО допуска разлика в третирането не само по отношение на равенството в трудовия живот, а и като цяло, ако с подходящи и пропорционални мерки се предотвратява или компенсира съществуващо неравностойно положение, свързано с конкретно основание. В това отношение се поставя въпросът дали в случай като този в главното производство член 7 от Директива 2000/78/ЕО, доколкото разпоредбата следва да се тълкува с оглед на член 19 от Конвенцията на ООН и на подхода за човешките права, залегнал в Конвенцията на ООН, както и на гаранциите, предвидени в членове 1, 7, 21 и 26 от Хартата, може да е от значение за обосноваването на дискриминация, основана на възраст, дори ако личната помощ не цели равенство в трудовия живот. В този контекст запитващата юрисдикция се позовава на обстоятелството, че член 5, параграф 4 от Конвенцията на ООН изрично дава право за конкретни мерки, необходими за ускоряване или постигане на фактическо равенство на хората с увреждания, и на решението на Съда от 9 март 2017 г., *Милкова* (C-406/15, EU:C:2017:198, т. 48 и сл.).
- 18 Накрая, съгласно **член 2, параграф 5** от Директива 2000/78/ЕО същата не засяга мерките, регламентирани от национален закон, които в демократичното общество са необходими по-специално за защитата на права и свободите на другите. Съгласно практиката на Съда посочените в член 2, параграф 5 от Директива 2000/78/ЕО основания, като защитата на правата и свободите на другите, могат да се считат за възможности за „обосноваване“

(вж. решение от 22 януари 2019 г., Cresco Investigation, C-193/17, EU:C:2019:43, т. 52). С оглед на това запитващата юрисдикция иска да установи дали в случай като този в главното производство член 2, параграф 5 от Директива 2000/78/ЕО може да обоснове дискриминацията на ищцата, основана на възраст.

- 19 В това отношение също може да е необходимо услугите по лична помощ да отговарят на правото на хората с увреждания на самостоятелност и независимост. Доколкото лице без увреждания на възрастта на 28-годишната студентка А. несъмнено е свободно само да реши с хора на каква възраст на сподели ежедневието си, запитващата юрисдикция счита, че има основания да се гарантира на хората с увреждания такова свободно право на преценка по отношение на личната помощ. Съгласно преамбюла към Конвенцията на ООН се гарантира пълното възползване на хората с увреждания от правата на човека и основните свободи без каквато и да било дискриминация. Освен това съгласно член 1 от Конвенцията на ООН следва да се насърчава, защитава и гарантира пълноценното и равноправно упражняване на всички права на човека и основни свободи от хората с увреждания. Също така следва да се способства за зачитане на вътрешно присъщото им човешко достойнство. С оглед на това запитващата юрисдикция иска да установи дали в това отношение се включва и правото на желаниа и избор по отношение на възрастта при заемането на длъжността за лична помощ. Гаранциите, предвидени в членове 1, 7, 21 и 26 от Хартата, също могат да имат особено значение в този случай.